

Realistický efekt Oty Pavla. Reprezentace a konstrukce reality v literární reportáži

Vratislav MAŇÁK

Ota Pavel's Reality Effect. The Respresentation and Construction of Reality in Literary Journalism

Abstract: This contribution is focusing on the representation and construction of reality in the literary journalism of the czech writer and journalist Ota Pavel. The study analysis the connection between positivism, literary realism and the birth of reportage as a genre. With using of literary structuralism and the concept of the „realist effect“, it shows what kind of textual strategies Ota Pavel's reports use to evoke the realist illusion of a direct connection to the actual world – and to fulfil their ambition of a reflexive representation of reality.

Key Words: Ota Pavel, Journalism, Literary journalism, Reportage, Representation of reality, Literary realism, Reality effect

Úvod

Český spisovatel Ota Pavel (1930–1973) patří mezi výrazné hlasy tuzemské poválečné literatury, a to zejména kvůli svým povídkovým sbírkám *Smrt krásných srnců* (1971) a *Jak jsem potkal ryby* (1974). Vzpomínkové prózy vracející se nejen k dětství na Berounce, ale také k válečnému traumatu československých Židů, představovaly v době svého vydání

odložený příspěvek ke druhé vlně tuzemské literární reflexe světové války, v kontextu nastupující normalizace současně fungovaly jako vítané osvěžení oklešťovaného literárního života, a to jak pro kritiku, tak pro čtenářskou obec¹; o úspěchu u publika ostatně mohou svědčit i jejich následné filmové adaptace.²

Pro československé čtenáře nicméně nebylo jméno Oty Pavla (vlastním jménem Otto Popper) na začátku 70. let neznámé. Na knižní trh vstoupil už v únoru 1964, když armádní nakladatelství Naše Vojsko vydalo knižní reportáž *Dukla mezi mrakodrapy*, v níž Pavel coby sportovní reportér sledoval zámořské turné fotbalistů pražského klubu do Spojených států; v roce 1967 následovala *Plná bedna šampaňského* – soubor literárních reportáží o československých sportovcích, které Pavel v předcházejících letech s úspěchem i výrazným čtenářským ohlasem publikoval na stránkách československého tisku.

„Literáti ho považovali za pouze zručného sportovního novináře a sportovní novináři zase za zamindrákovaného literáta,“ glosovala Pavlovu dobovou pozici na pomezí profesních obcí novinářka Slávka Kopecká (Kaczorowski, 2020, s. 267) a třebaže citát nenese pozitivní konotace, výstižně upozorňuje na dvojdomou (a v kontextu české literární historie nikoliv ojedinělou) povahu spisovatelovy tvorby, která v sobě zahrnuje prozaické i žurnalistické výstupy.

Pro tuzemská mediální studia tak mohou být texty Oty Pavla cenným pramenem toho, jak lze pro výzkum žurnalistických textů využívat metodické postupy literární vědy. V tomto příspěvku se zaměříme konkrétněji na problematiku reprezentace a konstrukce reality v Pavlových sportovních reportážích, potažmo na to, jakým způsobem reportáže dosahují realistického účinku – a spolu s tím se pokusíme demonstrovat možnosti užití diskursivní a strukturální analýzy na mediálním obsahu.

1 Reportáž v diskursivně-strukturální perspektivě

Reportáž můžeme spolu s Mocnou definovat jako „publicisticko-beletristický žánr podávající očitě svědectví o aktuálních společenských jevech“ (2004, s. 568), případně s Osvaldovou jako žurnalistické zobrazení skutečnosti „na základě konkrétních, dokumentárních faktů při

použití mnohotvárných stylistických a kompozičních postupů“ (2010, s. 5) nejčastěji ve formě kompaktního příběhu – tzv. „story“, přičemž imperativ očitého svědectví – ono okřídlené „být při tom“ – je považován za ústřední proměnnou celého žánru.³

Literární reportáž, jakou sledujeme u Oty Pavla, se k reportáži vztahuje jako její žánrový subtyp, pomezí variace bližší krásné literatuře. Naplňuje sice výše uvedené proměnné, ale současně tenduje ke kreativnějšímu výrazu a její základní charakterový rys spočívá v beletrizaci publicistického textu.⁴

1.1 Reportáž jako dědička pozitivistických ambicí

Reportáž jako taková se v české a evropské žurnalistice začíná uplatňovat v poslední třetině 19. století souběžně s profesionalizací žurnalistiky, růstem čtenářské obce a rozvojem masového tisku.⁵ Jak naznačil už Barthes (2006), na ustavování žánrového profilu měl přímý vliv dobový diskurs⁶, který na odborné úrovni uplatňoval vědecký pozitivismus a na umělecké úrovni literární realismus. Jím sdílený důraz na poznatelnost skutečnosti a schopnost ji objektivně deskribovat se do výstavbových principů reportáže významně propsal a determinoval způsob, jakými reportéři včetně Oty Pavla přistupují k popisu světa, jinými slovy, jak reprezentují realitu.

Pozitivistickému předpokladu empiricky ověřitelné skutečnosti odpovídá zmíněný význam reportérova očitého svědectví, akcentování faktů, jaký sledujeme u Osvaldové (2010), stínuje rovněž pozitivistické pojetí světa jako souboru popsatečných faktů a pozitivistická východiska dodnes přetrvávají i v normativní novinářské kategorii objektivit (Ward, 2010), jež vyžaduje autorskou nestrannost, přísnou faktografičnost a informační úplnost coby záruku kvality textu.⁷

V kontextu řečeného můžeme o reportáži uvažovat jako o žánru, který na sebe ve způsobu, jakým zamýšlí referovat o aktuálním světě, klade mimetickou ambici, jinými slovy pracuje s předpokladem, že je realita poznatelná, popsatečná a zrcadlitelná⁸ a že ji jazyk svede nezkráceně reflektovat. Jak připomíná Stuart Hall (2013), toto pojetí vychází z přesvědčení, že význam existuje už v mimojazykové zkušenosti aktuálního světa, a reprezentace je tedy jen jeho neproblematizovanou deskripcí.

Od kulturního obratu ovšem sociální vědy považují mimetickou teorii reprezentace za překonanou a sám Hall (ibid.) uvádí, že reprezentace je kulturně a časově podmíněná produkce významů, protože perfektně jasný význam objektů v mimojazykovém světě neexistuje.

Mimetická role reportáže se přinejmenším v perspektivě konstruktivistické teorie jeví jako iluzorní, (literární) reportáž ovšem konstantně deklaruje svou vazbu na každodenní svět jako na pole svých referencí – ostatně, sám Ota Pavel v korespondenci s bratrem Hugem v únoru 1967 staví reportáž do protikladu k beletrii, když píše: „Reportáž – povídka pravdy, to je jako když jdeš po cestě lesem a nesmíš a ani nemůžeš uhnout nalevo nebo napravo. A povídka – to je jako když se pustíš tím lesem křížem-krážem. Je v tom víc volnosti, víc fantazie, ale je to i těžší a krásnější“ (1990, s. 68).

V tuto chvíli je na místě se ptát, jaké strategie Pavlovy reportážní texty v intencích konstruktivistické teorie volí, aby zdání pravdivé reprezentace vůbec naplnily.

1.2 Reportáž jako dědička realistických strategií

Za východisko dalších úvah nám poslouží již zmíněný literární realismus. Tento pojem nevnímáme výlučně v perspektivě literární historie jako estetickou normu dominantní ve druhé polovině 19. století, kdy se reportáž žánrově ukotvovala čili jako uzavřenou vývojovou etapu písemnictví, ale uvažujeme o něm šířeji jako o diskursu – metodě reprezentování světa. Řeč je tedy o sérii praktik, které mají ambici vytvořit „dojem bezprostředního nazírání skutečnosti“ (Mukařovský, 2007, s. 403) a jejichž výstižnou definici nabízí Levine: „Realismus jakožto literární metoda může (...) být definován jako sebe-uvědomělé úsilí, často ve jménu nějaké morální iniciativy o sdělování pravdy⁹ či rozšiřování hranic lidského soucitu, vytvářející zdání, že literatura popisuje přímo (...) realitu samu“ (1981, s. 8).

Spolu s Hamonem můžeme dále konstatovat, že realismus pro naplnění tohoto úsilí pracuje s reprezentační iluzí a systematicky buduje zdání „jazyka monopolizovaného jedinou funkcí referenční, v níž znaky jsou adekvátní obdobou věcí“ (2002, s. 206), ačkoliv v případě literární reportáže je na místě uvažovat i o funkci umělecké, persvazivní, aj.

Literární teorie tuto strategii označuje za „realistický efekt“ (srov. Reckwitz, 2008, s. 660) případně „efekt reálného“ (Barthes, 2006), „efekt pravděpodobnosti“ (Chatman, 2008, s. 50) či „realistickou evokační funkci“ (Fořt, 2014, s. 34), esence nicméně vždy spočívá ve snaze budit „iluzi pravdivosti“ (Mukařovský, 2007, s. 403) a „pocit celistvosti“ (Herman, 1996, s. 13), a to prostřednictvím specifických uměleckých postupů.

V tuzemském kontextu se analýze jevu, který pro přehlednost dále označujeme už pouze jako realistický efekt, dotkl Tureček (2012) i Kóten (2016) a nejdetailněji se mu věnoval Fořt (2014). V rovině básnických prostředků můžeme spolu s ním za realistický marker označit ústup od zjevné arteficiálnosti a zaumnosti, což se v textu projevuje literárně nestylizovaným jazykem a promluvami postav imitujícími každodenní řeč.

Na rovině tematické stojí v centru zájmu život soudobé společnosti a existence jedince vetkaného do sítě sociálních vztahů, těmito vztahy ovlivňovaného a tyto vztahy ovlivňujícího (Fořt, 2014). K hloubkovému zobrazení lidské individuality realismus využívá psychologizaci postav čili nazírání jejich vnitřního prožívání coby prostředek k vysvětlení motivace jejich jednání.

Specifickou pozici získává v realismu bohatě užívaný popisný detail, dějově nemotivovaný a sloužící k zobrazení banalit každodennosti. Jak odhalil Barthes (2006), jeho zdánlivá neopodstatněnost a nepotřebnost má podvratnou motivaci, protože se snaží z procesu reprezentace vykázat označované a vztáhnout označující přímo k referenčním objektům ve vnější realitě – čili vzbudit zdání jediné funkce textu, jak na to upozornil Hamon, a sice funkce referenční.

Výrazná je i realistická pozice vypravěče. Jak uvádí už Bachtin (1980) a spolu s ním i Kóten (2016), pro předmoderní románové texty byla typická zjevná dialogičnost, kdy referující vyprávění doprovázel i zci-zující komentář vypravěče splývajícího často s autorem. Tuto narativní strategii změnil právě realismus, kdy autoři začali uplatňovat objektivizační tendence a aby zjevně fikční povahu textu oslabili, „ustoupili od narativních strategií, v nichž za slovy fikčního vypravěče neskrývaně probleskoval autor, který se obracel k publiku mimo fikční svět a osten-tativně manipuloval s vyprávěním“ (Kóten, 2016, s. 737) a přiklonili se k objektivní er-formě.¹⁰

2 Realistický efekt Oty Pavla

S pomocí uvedených strategií konstruuje text zdání přímé, referenční vazby na reprezentovanou realitu a analýza reportáží o československých sportovcích pomůže dosvědčit, že Ota Pavel využívá možnosti realistického efektu pro svou novinářskou tvorbu i desítky let poté, co realismus jako dobová estetická norma pozbyl v próze dominance.

Imitace každodenní řeči se v Pavlových textech projevuje jak v pasážích vypravěče, tak v promluvách postav-sportovců. Časté je využívání forem hovorové i obecné češtiny a zejména výrazů typických pro sportovní slang, jako je „trhák“ pro Zátopkův běh (Pavel, 1977, s. 49), „morda“ pro fotbalový kop (Pavel, 2014, s. 18), „pumlíč“ pro míč (2014, s. 32), „híča“ a „kraksna“ pro špatný bicykl (1977, s. 144)¹¹ nebo „únik“ (1977, s. 49) pro sprint v etapě cyklistického závodu.

Ráz všední promluvy, typický už pro novinářskou tvorbu Pavlova oborového učitele Ludvíka Aškenazyho, nabývá své mezní podoby v reportáži *Omyl* o cyklistovi Janu Veselém.¹² Autor zde deleguje vypravěčskou úlohu na samotného sportovce a celý text pojímá jako Veselého nepřerušovaný monolog:

„Funkcionáři v tatrách osmičkách už poznali, že jim a sobě tentokrát žádnou slávu neudělám, a jak jezdili kolem, probodávali mě pohledy. Už mě pohřbili. Do té chvíle za mnou nepřišel ani jeden jedinej, aby se zeptal, proč mi to nejde, nebo se mě snažil nějak povzbudit – vždyť proto tam snad byli. Možná že by to nepomohlo, ale člověk by aspoň viděl zájem.

Ne aby tě načutli jako hadrák, když tě nepotřebujou, když ti to nejede. Ty jejich pohledy mi dodaly. Byli mezi nimi i ti, co po mých vítězstvích na stadiónech se ke mně před filmaři první tiskli a vystavovali se, aby je viděli jejich známí. Ještě teď jsem slyšel to jejich ‚Honzíku‘ a ‚Honzíčku‘.“ (Pavel, 1977, s. 20)

Příběh cyklisty, který byl v padesátých letech sankcionován za sportovní neúspěch, současně vyjevuje i Pavlův přístup k druhému realistickému markeru – pojetí postav. Nejen že text vyprávěný ich-formou hlavní postavy přináší vhled do sportovcovy psychologie; analyzovaná reportáž

současně reprezentuje hojně využívané sémantické gesto novinářových textů, na nějž upozornil i Kazczorowski (2020, s. 167): Ota Pavel narativ konstruuje jako případovou studii jedince překonávajícího zdánlivě nepřekonatelné překážky, a to jak vlastní fyzické limity, tak politické a společenské blokády. Právě tento konflikt také postavu zasazuje do sítě sociálních vztahů, tolik typické pro literární realismus.

Reportáž *Osm deka zlata* tak sleduje protektorátní nouzi a poválečný comeback gymnasty a medailisty z berlínské olympiády Aloise Hudce, reportáž *Brankář* s využitím postupů bildungsromanu a na úrovni úsporné miniatury líčí kariérní růst handicapovaného hokejového brankáře Josefa Mikoláše, pocházejícího ze sociálně znevýhodněných poměrů ostravské chudiny. I v těchto případech texty využívají psychologizující introspekce.¹³

Popisný detail nachází nejvýraznější uplatnění právě při líčení fyzického vypětí a diskomfortu sportovních aktivit, jako je tomu např. u reportáže o běžci Emilu Zátopkovi a jeho přípravách na olympijský maraton v Helsinkách, kdy Pavel podrobně rozepisuje možnosti a podoby atletova pohybu.¹⁴ Zejména u textů většího rozsahu se potom tato strategie rozšiřuje i nad rámec vlastních sportovních výkonů a snaží se budovat silnější časoprostorovou vazbu k vnější realitě. Tak je tomu například u pasáže o venkovních trénincích fotbalistů pražské Dukly, kde reportér vyjmenovává i jednotlivé rody stromů na městské periferii:

„Vybíhali ze Strahova až za Bílou horu. Tam utíkali ještě svěží přes košířské vrchy a skály. V oboře u Hvězdy, opuštěné v zimě od Pražanů, našli své království. V přírodní tělocvičně kopců a strání, cestiček, smrků, kaštanů a bříz, v rozmanitém a tichém terénu syrového vzduchu dostávaly nohy sílu a plíce potřebný objem.“ (Pavel, 2014, s. 29)

Citovaná pasáž může doložit, že textům Oty Pavla není cizí realistická poloha vypravěče v objektivní er-formě, poslední ze zmiňovaných realistických markerů, a stejnou vypravěčskou distanc jako v uvedené pasáži *Dukly mezi mrakodrapy* můžeme sledovat i v reportáži *Brankář*, mezi sledovanými texty se nicméně jedná o výjimky. Výrazným rysem sportovní reportáže Oty Pavla je totiž užití exponovaného rétorického

vypravěče splývajícího s autorem, který jako autorita narace promlouvá ke čtenářům a obnovuje dialogičnost textu.

Reportáž Pár kilometrů od Terezína o cyklistovi Ladislavu Hellerovi Pavel uvozuje konstatováním: „Je to smutný příběh, ale jak víte sami, život není pořád radostný a někdo má víc štěstí a někdo víc smůly. Ten chlapec, o které budu teď vyprávět, měl víc smůly“ (Pavel, 1977, s. 144), exponovaný vypravěčský vstup otevírá i reportáž *Prokletý cyklista* o Janu Kubrovi. V *Dukle mezi mrakodrapy* autor-vypravěč reflektuje současně přítomnost mezi fotbalisty i vlastní novinářskou identitu poznámkou: „Najednou slunce svítilo veseleji, než svítí za psacím strojem; vyzul jsem se na hřišti do bosa a tráva vložila do chodidel“ (Pavel, 2014, s. 70); v textu *Jak to tenkrát běžel Zátopek* se na čas stává i aktérem děje, když olympijskému vítězi pomáhá na stavbě rodinného domu.¹⁵

Závěr

Jak jsme již uvedli, osobní přítomnost u dějů, o kterých se referuje, patří k základním proměnným reportážního žánru. Vyjevená autorita rétorického vypravěče v Pavlových reportážích tak sice na jednu stranu překračuje zmiňované mantinely realistického efektu, současně ale neopouští pozitivistické východisko smyslově popsateľné vnější skutečnosti, čili reportérské referování o viděném. Očitě svědectví novináře, respektive podaná zpráva o něm, zde má ambici fungovat jako verifikační nástroj.

Pavlovy texty – v čele s jeho pojetím vypravěče – nám tak mohou ilustrovat nejen to, jak literární reportáž využívá realistický efekt, ale jak se ho pro potřeby textů deklaratorně nefiktivní povahy pokouší rozšířit. Zatímco literární realismus svou referenční vazbu k realitě zesiluje oslabením rétorického vypravěče (text se v jeho pojetí stává tím objektivnější, oč méně se jeví jako ovládaný a konstruovaný vypravěčem), literární reportáž se svou vazbu k realitě pomocí explicitně přítomného vypravěče naopak pokouší zesílit, protože narativně exponovaný vypravěč-novinář má v textu figurovat jako informovaný svědek, a tedy i garant pravdivosti (znovu připomeňme Pavlův přístup k reportáži jako k „povídce pravdy“).

Pozitivistické východisko smyslově vnímaného a reflektovaného aktuálního světa se zde ale dostává do konfliktu s druhým pozitivistickým

dědictvím reportáže, a sice imperativem nestranící objektivita. Tím se vyjevuje i paradox mimetických snah, když jako prostředek k pravdivému, objektivizovanému zobrazení skutečnosti má posloužit subjektivita exponovaného vypravěče.

Že mimesis a principy realistického zobrazení představovaly autorskou limitu i pro Otu Pavla, je patrné v případě sledovaných reportáží, a především v širším kontextu jeho tvorby se sportovní tematikou.

Již ve zmiňované reportáži *Prokletý cyklista* autor pracuje s přiznaným fikčním leitmotivem kletby, který používá jako hlavní vysvětlení limitů a neúspěchů ve sportovní kariéře nadějného závodníka Jana Kubra. Princip folklorizující mytologizace pak autor plně rozvinul v portrétní próze *Pohádka o Raškovi* (1974) věnované československému skokanovi na lyžích, jejíž v jádru dokumentaristický charakter po vzoru ohlasových próz hybridizoval prostřednictvím prvků ústní lidové slovesnosti. Třebaže i v tomto textu můžeme nalézat reportážní prvky – a autorovi životopisci akcentují i reportážní přístup ke sběru materiálu (srov. Kaczorowski, 2020) –, po formální stránce je zde již jasně patrný přesun mimo pole žurnalistiky směrem k literární fikci.

Poznámky:

¹ K literární pozici Oty Pavla v kontextu nastupující normalizace více JANOUŠEK, P. (ed.) *Dějiny české literatury 1945–1989. IV., 1969–1989*. Praha: Academia, 2008. K Pavlově životu a tvorbě podrobněji také SVOZIL, Bohumil. *Krajiny života a tvorby Oty Pavla*. Praha: Akropolis, 2003.

² Audiovizuální adaptaci knihy *Jak jsem potkal ryby* natočil v roce 1979 pod titulem *Zlatí úhoři* Karel Kachyňa. Tentýž režisér stojí i za filmovou podobou *Smrti krásných srnců* (1986).

³ K očitému svědectví srov. dále např. BECH-KARLSEN, J. *Být přítom: Reportáž jako žánr a metoda*. Oslo: Universitetsforlaget, 1991.

⁴ Žánrovým specifickým literární reportáže se podrobně věnuje např. KOSTENZER, C. *Die literarische Reportage: Über eine hybride Form zwischen Journalismus und Literatur*. Innsbruck: Studienverlag, 2009. Ve vazbě na polský kontext ji pak rozebírá i BENEŠOVÁ, M., DYBALSKA, R. R.

a ZAKOPALOVÁ, L. *Fenomén: Polská literární reportáž*. Praha: Karolinum, 2016.

⁵ Ke strukturální proměně tisku na konci 19. století podrobněji např. PROKOP, D. *Boj o média: dějiny nového kritického myšlení o médiích*. Praha: Karolinum, 2005.

⁶ Barthes reportáž přiřazuje k historiografickému diskursu a spolu s technologií fotografie ji ve vazbě ke druhé půli 19. století označuje za techniku s neutuchající potřebou „autentifikovat ‚reálno‘“ (Barthes, 2006, s. 80).

⁷ Spojitosti pozitivismu a objektivitu popisuje např. WARD, S. J. A. *Inventing Objectivity. New Philosophical Foundations*. In MEYERS, C. (ed.) *Journalism Ethics: A Philosophical Approach*. New York: Oxford University Press, 2010, k objektivitě dále také klasická studie WESTERSTÅHL, J. *Objective News Reporting: General Premises*. *Communication Research*. 1983.

⁸ Pro základní přehled ZAPF, H. *Mimésis*. In NÜNING, A. (ed.) *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno: Host, 2008. Podrobněji pak např. ZUSKA, V. *Mimésis – fikce - distance: K estetice XX. století*. Praha: Triton, 2002.

⁹ Důraz na pravdivost literatury v tomto postulátu stínuje již zmíněné normativní nároky kladené na reportáž coby reprezentantku mediálního obsahu.

¹⁰ O narativních formách v kontextu české prózy výstižně DOLEŽEL, L. *Narativní způsoby v české literatuře*. Praha: Pistorius & Olšanská, 2014.

¹¹ Jako ilustrační citace může dále posloužit zachycená vzpomínka fotbalového brankáře Václava Pavlice na zápas s mexickými hráči z reportáže *Dukla mezi mrakodrapy*: „Strašné mordy měl Brazilec Pepe. To je lidičky pohádka, ale jen pro diváky. Nártem dal balón pár centimetrů od země. To nestačíš jít vůbec dolů, natož k tyči! A když postavíme zeď, nepošle to do díry v ní, tak je také chytrý, ale vrchem, a nevíš, kam to jde“ (Pavel, 2014, s. 18).

¹² Text z knihy *Plná bedna šampaňského* původně vyšel časopisecky v srpnu 1965 v Kulturní tvorbě pod názvem *Když ti to nejede*.

¹³ Pavlova reportáž tak mj. přináší vhled do hokejistových reflexí proběhnutých zápasů: „Vítkovice vyhrály a chlapi ze šachet a od pecí poprvé

skandovali: „Mikoláš – Mikoláš...” Vzpomínal rád na ty chvíle v době, kdy byl pod zemí. Jezdil s lokomotivou, jež nahradila šachetní koníčky, a vozil horníkům prázdné a odvážel plné vozy. Probíral v mysli každý zápas, každou zbytečně puštěnou branku“ (Pavel, 1977, s. 107).

¹⁴ Pavel píše: „Šetřil každým pohybem; jenom občas rychle zacupital anebo se pružně odrazil, zatnul pěsti; zjišťoval, jak reagují nervy a svaly. Pak zkoušel běžet pomalu a sunul nohy lehounce nad trávínkem. Řadil se na startu“ (Pavel, 1977, s. 64).

¹⁵ Reportérův zážitek s odpolednem stráveným na stavbě v pražské Troji současně ilustruje Zátopkovu houževnatost a vytrvalost. „Pracoval v ohromném tempu; ve skutečnosti i při práci běhal, nejen pro cement a vodu; jsem reportérem už řadu let, ale nikdy jsem neviděl nikoho tak pracovat. (...) Po dvou hodinách se mně objevovaly mžítka před očima; nepolevoval v tempu. Po třech hodinách, zbrocen potem, se svlékl do naha, vylil na sebe dva kbelíky vody a pokračoval. Musel jsem se posadit, už jsem nestačil“ (Pavel, 1977, s. 39).

Literatura a primární zdroje:

Primární zdroje:

PAVEL, O. *Dukla mezi mrakodrapy*. Praha: Beletris, 2014.

PAVEL, O. *Plná bedna šampaňského*. Praha: Olympia, 1977.

PAVEL, O. *Pohádka o Raškovi*. Praha: Olympia, 1974.

PAVEL, O. *Z korespondence*. Praha: Primus, 1990.

Literatura:

BACHTIN, M. M. *Román jako dialog*. Praha: Odeon, 1980.

BARTHES, Roland. Efekt reálného. *Aluze*. 2006, roč. 10, č. 3, s. 78–81.

DOLEŽEL, L. *Narativní způsoby v české literatuře*. Praha: Pistorius & Olšanská, 2014.

BECH-KARLSEN, J. *Být přítom: Reportáž jako žánr a metoda*. Oslo: Universitetsforlaget, 1991.

BENEŠOVÁ, M., DYBALSKA, R. R., ZAKOPALOVÁ, L. *Fenomén: Polská literární reportáž*. Praha: Karolinum, 2016.

FOŘT, B. *Fikční světy české realistické prózy*. Praha: Akropolis, 2014.

HALL, S., EVANS, J., NIXON, S. (eds.) *Representation*. Milton Keynes: The Open University, 2013.

- HAMON, P. Co je to popis? In KYLOUŠEK, P. (ed.) *Znak, struktura, vyprávění: Výbor z prací francouzského strukturalismu*. Brno: Host, 2002, s. 180–207.
- HERMAN, D. *Story Logic: Problems and Possibilities of Narrative*. University of Nebraska Press, 2002.
- CHATMAN, S. B. *Příběh a diskurs: Narativní struktura v literatuře a filmu*. Brno: Host, 2008.
- JANOUEŠEK, P. (ed.) *Dějiny české literatury 1945–1989. IV., 1969–1989*. Praha: Academia, 2008.
- KACZOROWSKI, Aleksander. *Ota Pavel: Pod povrchem*. Brno: Host, 2020.
- KOTEN, Jiří. Diachronní naratologie a realistická objektivizace vyprávění. *Česká literatura: Časopis pro literární vědu*. 2016, roč. 64, č. 5, s. 731–745.
- KOSTENZER, C. *Die literarische Reportage: Über eine hybride Form zwischen Journalismus und Literatur*. Innsbruck: Studienverlag, 2009.
- LEVINE, G. L. *The Realistic Imagination: English Fiction from Frankenstein to Lady Chatterly*. Chicago: The University of Chicago Press, 1983.
- MOCNÁ, D. Reportáž. In MOCNÁ, D., PETERKA, J. (eds.) *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, s. 568–573.
- McQUAIL, D. Úvod do teorie masové komunikace. Praha: Portál, 2002.
- MUKAŘOVSKÝ, J. Vývoj Čapkovy prózy. In MUKAŘOVSKÝ, J. *Studie*. 2. Brno: Host, 2007, s. 399–432.
- OSVALDOVÁ, B. Reportáž a reportéři. In OSVALDOVÁ, B. (ed.) *O reportáži, o reportérech*. Praha, Karolinum, 2010, s. 5–18.
- PROKOP, D. *Boj o média: dějiny nového kritického myšlení o médiích*. Praha: Karolinum, 2005.
- RECKWITZ, E. Realistický efekt. In NÜNING, A. (ed.) *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno, Host, 2008, s. 660–661.
- SVOZIL, B. *Krajiny života a tvorby Oty Pavla*. Praha: Akropolis, 2003.
- TUREČEK, D. Synopticko-pulzační model českého literárního realismu – pracovní hypotéza. In TUREČEK, D. (ed.) *České literární romantično: Synopticko-pulzační model kulturního jevu*. Brno: Host, 2012, s. 265–282.
- WARD, S. J. A. Inventing Objectivity. *New Philosophical Foundations*. In MEYERS, C. (ed.) *Journalism Ethics: a Philosophical Approach*. New York: Oxford University Press, 2010.
- WESTERSTÅHL, Jörgen. Objective News Reporting: General Premises. *Communication Research*. 1983, Vol. 10, Nr. 3, pp. 403–424.
- ZAPF, H. Mimésis. In NÜNING, A. (ed.) *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno: Host, 2008, s. 515.

ZUSKA, V. *Mimésis – fikce – distance: K estetice XX. století*. Praha: Triton, 2002.

Kontakt na autora příspěvku:

PhDr. Vratislav Maňák

Univerzita Karlova

Fakulta sociálních věd

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Smetanovo nábřeží 6

110 01 Praha 1

e-mail: vratislav.manak@fsv.cuni.cz